

Šifra kandidata:

--

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 1

Šolski esej

Sreda, 23. avgust 2006 / 150 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik. Priloga z izhodiščnim besedilom za interpretativni esej je na perforiranem listu, ki ga pazljivo iztrga. Kandidat dobi tudi dva ocenjevalna obrazca in dva konceptna lista.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli so navodila za razpravljalni in interpretativni esej. Izberite samo en esej. Pišite z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom v izpitno polo. **Pišite razločno.** Pisanje s samimi velikimi črkami (verzalkami) ni dovoljeno (odbitne točke). Nečitljivi eseji bodo ocenjeni z nič točkami. Osnutek eseja pišite na konceptna lista.

Osnutek se ne upošteva pri ocenjevanju.

V preglednici zaznamujte izbrani esej z "x".

Razpravljalni esej	Interpretativni esej

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani.

Priloga k izpitni poli 1 (M062-103-1-1)

Ivan Tavčar: Visoška kronika (odlomek)

Ivan Tavčar: Visoška kronika. Ljubljana: DZS, 1993. 152–155.

Marks je ostal pri hiši, pa se je čudno spremenil. Bil je ponižen in pokoren, da se je prikupil meni, gospodarju, in družini. Bil je tudi silno zgovoren in veliko je vedel pripovedovati. Kadar smo sedeli pri mizi, je bilo vedno dosti smeha.

Da bi se bil Marks za Agato kaj pehal, ne morem zapisati. Kadar je z njo govoril, je govoril tako kakor z vsako drugo. Vzlic temu je bila deklica pristopna njegovim šalam in, če je utihnil, je zaprosila: »Marks, še kaj povej!« In zopet jih je bril Marks in Agata se je smejala, da je kar zvonilo po čumnati!

Tu in tam se je pripetilo, da je z Marksom klepetala v nemščini, kakor je navada v njenem rojstnem kraju. Mi nismo umeli ničesar, a Davčar je umel vse. Pri ti tuji govorici, na kateri pa čisto nič ni bilo, je Marksu včasih nekaj iz očesa šinilo, in sicer naravnost proti deklici. Pa tudi na tem nisem opazil nič krivičnega, ker se veseli ljudje radi spogledujejo, kar gotovo ni pregrešno. Še dobro mi je delo, da je bila deklica tako zadovoljna in da je pri tem pozabila na kraje, kjer je prišla na svet.

Te govorice ni bil vesel brat Jurij. Če sta pričela Marks in Agata govoriti nemško, je vselej utihnil in ni več spregovoril besede. Nekaj časa je še obsedel, nato pa je odšel od mize, in najsi še ni bila prinesena zadnja skleda. Meni se je tako obnašanje videlo otročje, ker je brat Jurij moral vendarle vedeti, da Agata zanj ne mara in da deklica ni bila namenjena njemu! –

Prišla je jesen, za njo je prišla zima, in ta je bila od leta 1694 na leto 1695 posebno trda in huda. Padlo je toliko snega, da ljudje niti k maši niso hodili in da tudi pri podružnicah ni bilo sv. opravila, ker radi zametov ni mogel priti k božji službi niti gospod niti drug človek. Živeli smo na kupu; kar je bilo dela, smo ga hitro in lahko opravili. Pri jedi pa smo sedeli neskončne čase, in dobro je bilo, da smo imeli Marksa, ki nas je kratkočasil s svojo govorico.

Dosti je bilo snega, ali poti so se le ugladile in poglobile; še celo v hribih so se napravile gazi, po katerih se je pripravno hodilo.

Pričele so se preje. Imenitna je bila preja v hiši soseda Jakoba Debelaka. Prav dobro je bila obiskana in še celo iz oddaljenih selišč Gabrške

gore in Gore sv. Sobote so prihajale deklice s svojimi spremljevalci. Kadar so se v pozni noči vračali, so prižigali bakle, da se je iz dalje videlo, kot bi se vlekla rumena kača po gazeih.

Od nas smo imeli blizu do Debelakovih, zatorej ni Agata z deklama nikoli izostala od preje. Kadar je družbica odhajala, je bilo nekaj pisanih pogledov, ker sta se Marks in Jurij prepirala, kdo bo nosil dekletov kolovrat. Agata je odločila, da nosi enkrat Jurij, enkrat Marks. Ta z razsodbo ni bil zadovoljen ter se je skliceval na to, da je pravica hlapcev nositi kolovrate, domači sinovi pa nimajo te pravice, ker bi se sploh ne spodobilo, da bi opravljali hlapčevska dela. Odločba je bila pametna, pa sta vendar oba kazala dolge nosove, Jurij in Marks, dokler nisem potrdil dekletovih besed. Najraje bi bil sam nosil kolovrat, kar pa bi bilo veliko pohujšanje, ker je proti vsaki spodobnosti, da bi gospodar zahajal na prejo, še bolj pa, če bi nosil kolovrate predicam. Hudobni jeziki namreč nikdar ne mirujejo in grde govorice nastanejo kar čez noč, da si zapreden v pajčevino, pa sam ne veš, kako in kdaj.

Sicer se na teh prejah pri Debelakovih ni posebnega pripetilo. Po dolini se ni govorilo o njih in še celo gospod župnik mi nikdar ni omenil besede o njih, ker je bil Jakob Debelak pobožen mož, ki bi gotovo ne pripuščal nespo- dobnosti pod svojo streho.

Po svečnici, ko se je imel pričeti štirideset- dnevni post, se je morala preja razdreti.

»Danes bomo prejo razdrli,« je omenil Marks pri južini, »in dogovorili smo se, da je vino moje. Izidor, pripravi mi torej sodček dobrega vina in pri moji plači ga potem v račun postavi, če ti je prav.«

Prav mi je bilo, ker je bila navada, da je takrat, kadar se je preja razdrla, preskrbel ta vino, drugi pa druge potrebščine. Pripravil sem torej sodček dobrega vina; Marks in hlapec sta ga še popoldne spravila k Debelakovim.

Drugi so prinesli suhega mesa in tudi bele pogače; fantje iz Loga so najeli dva godca, in sam Debelak je zaklal jareta, ker se ni hotel delati grdega.

Tako smo živeli, dasi je šiba božja še vedno visela nad nami.

(Obrnite list.)

Cesar je imel vojske na vse strani svojega cesarstva in človeška kri je tekla v potokih po zemljah, ki so nam bile tuje in kjer nismo imeli ničesar iskati. Da pa je mogel peljati vojsko, je jemal cesar svete podobe našim cerkvam ter jih spreminjal v denar. Odnehati ni hotel! In ravno tiste dni je šla govorica po deželi, da nam bodo vzeli vsakega petindvajsetega moža, češ gospod Eugenius potrebuje armade.

Ali mi koljemo jareta, mi pečemo pogače in še celo godci nam piskajo, da se moremo sukati v pregrešnem plesu! Koliko pa je bilo let, kar našim gospodinjam ni ostalo drugega kakor trava za lonec. Prav ima Gospod Bog, da nas še vedno tepe!

Komaj se je stemnilo in ravno da smo še imeli čas povečerjati, že so se oglasili godci pri Debelaku. Moja družina je kar drla k sosedu, ali poprej je bil vsak površno opravil svoj posel, tako da sem moral sam vse pregledati, ali je dobila živina in drobnica, kar ima dobiti, in če se ni pustilo kaj ognja, da bi nastala nesreča.

K Debelakovim sem prišel malo pred deseto. Doma je ostala hiša čisto brez človeka.

Vsa vrata sem vestno zaklenil, da bi ne prišel tat nad moje blago. Pa bi bil tudi lahko prišel, ker se poslopje ne da tako zapahati, da bi se hudobnež ne priplazil v njega, če že hoče krasti tuje imetje.

Tako je tiste dni viselo moje srce na posvetnem imetju, in prvo, kar je imelo pri meni najvišjo ceno, je bilo ime visokega gospodarja. To ime sem obdajal z okvirom svojega samoljubja, kakor se obda lepa podoba z zlatim okvirom ter se obesi na prvo mesto v hiši. Kakor Mojzesovo zlato tele je stalo to ime vsak hip pred mano in daritve sem mu prinašal, dokler ni prišel gospod Jezus, pa je razbil tele in mene, in sicer oba na drobne kosce! Tako sem bil kaznovan – prvič, ker nisem vedel, da je človek samo smet v božji roki in da je smešno, če ga ni v življenju sama ponižnost – drugič pa nisem vedel, da je naša presveta vera čista in zgolj čista ljubezen: če imaš torej kake dvome, odloči se vedno za ono stran, kamor ti kaže ljubezen, gola in čista ljubezen! Ker vsega tega nisem vedel, me je pohodil gospodar sveta in kakor drobno zrnje me je vrgel v prah na cesto, da so po meni hodili težki vozovi življenja. –

RAZPRAVLJALNI ESEJ

NIZKOTNOST ZAVRNJENIH LJUBIMCEV

Čeprav nekateri moški v romanih Visočka kronika ter Zločin in kazen sicer niso zagrešili uboja, so nizkotno ravnali kot zavrjnjeni ljubimci. Iz vsakega romana izberite eno tako književno osebo, jo predstavite in opišite okoliščine ljubezenske zavrnitve. Poskusite razložiti nizkotnost v njenem ravnanju. Bi lahko primerjali, katera ženska oseba doživlja hujše posledice zaradi takšnega ravnanja? Ugotovite, ali se kateri od zavrjnenih ljubimcev zave svoje krivde in jo skuša popraviti. Presodite, kateri moški je nizkotnejši, in svoje mnenje utemeljite.

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.
Esej naj obsega od 700 do 1000 besed.

INTERPRETATIVNI ESEJ

Ivan Tavčar: Visočka kronika (odlomek)

Ivan Tavčar: Visočka kronika. Ljubljana: DZS, 1993. 152–155.

Odlomek uvaja pomemben dogodek v romanu in hkrati že napoveduje njegov razplet. Ali bi znali pojasniti, kateri dogodek uvaja odlomek in kako napoveduje njegov razplet? Predstavite Marksa, Jurija in Izidorja ter pojasnite, kako se v odlomku kaže njihov medsebojni odnos. Primerjajte vrednote doživljajočega in pripovedujočega jaza. Kaj vam o pripovedovalcu povesta njegov jezik in raba slogovnih sredstev?

Pazite na jezik, zgradbo in slog svojega pisanja.
Esej naj obsega od 700 do 1000 besed.

